

Aldous Huxley

Heerlijke
nieuwe wereld

ROMAN

Vertaald uit het Engels door Pauline Moody

Zesde druk 2015

Voor de Shakespeare-citaten werd gebruikgemaakt van
de vertaling door Dr. L.A.J. Burgersdijk

Deze vertaling verscheen eerder in de serie Rainbow Essentials
(uitgegeven door Uitgeverij Maarten Muntinga bv, Amsterdam)

Oorspronkelijke titel *Brave New World*

Copyright © 1932 by Laura and Matthew Huxley,
Executors of the Estate of Aldous Huxley

Copyright Nederlandse vertaling © 1999 Pauline Moody; Element
Uitgevers, Naarden en J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam

Vormgeving omslag Esther van Gameren

Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam

Foto voorzijde omslag G. Baden/Zefa/Corbis

Foto achterzijde omslag Bettmann/Corbis

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 8493 2 / NUR 302

Utopieën lijken beter realiseerbaar dan men vroeger dacht. En wij staan dus voor een vraag die bepaald beangstigend is: hoe te ontkomen aan hun definitieve verwerkelijking? Utopieën zijn te realiseren. Het leven gaat in de richting van de utopieën. En er begint misschien een nieuw tijdperk, een tijdperk waarin de intellectuelen en de ontwikkelde klasse zullen dromen over middelen om de utopieën te vermijden en terug te keren naar een niet-utopische samenleving, die minder 'volmaakt' is maar wel vrijer.

NIKOLAI BERDJAJEV

Voorwoord

Chronische spijt is, daar zijn alle moralisten het over eens, een hoogst onwenselijk gevoel. Als je je slecht hebt gedragen moet je berouw tonen, het zo mogelijk goedmaken en je vervolgens wijden aan de taak je de volgende keer beter te gedragen. Ga in geen geval over je verkeerde daden piekeren. In de modder rollen is niet de beste manier om schoon te worden.

De kunst heeft ook haar moraal, en vele van de regels van deze moraal zijn hetzelfde als, of ten minste analoog aan, de regels van de gewone ethiek. Spijt is bijvoorbeeld even ongewenst in verband met onze slechte kunst als in verband met ons slechte gedrag. De slechtheid moet worden opgespoord, erkend, en zo mogelijk in de toekomst worden vermeden. Tobben over de literaire tekortkomingen van twintig jaar geleden, pogen een gebrekkig werk op te lappen om het de volmaaktheid te geven die het bij de eerste uitvoering miste, de kracht van je leven gebruiken om te proberen de artistieke zonden te herstellen die begaan en nagelaten zijn door de ander die je in je jeugd was – dat is ongetwijfeld allemaal ijdel en zinloos. En dat is de reden waarom deze nieuwe *Heerlijke nieuwe wereld* hetzelfde is als de oude. Haar gebreken als kunstwerk zijn aanzienlijk; maar om die te herstellen zou ik het boek moeten herschrijven – en bij het proces van herschrijven als een ouder, veranderd mens, zou ik waarschijnlijk niet alleen een aantal tekortkomingen van het verhaal wegnemen, maar ook de verdiensten die het oorspronkelijk bezat. En dus weersta ik de verleiding om me te laten gaan in artistieke spijt en geef ik er de voorkeur aan het goede en het slechte met rust te laten en ergens anders over te denken.

Toch lijkt het intussen de moeite waard om ten minste het

ernstigste gebrek in het verhaal te noemen, en dat is het volgende. Voor de Wilde staan slechts twee alternatieven open: een krankzinnig leven in Utopia, of het primitieve leven van een oermens in een indiaans dorp, een leven dat in sommige opzichten menselijker is, maar in andere nauwelijks minder vreemd en abnormaal. In de tijd dat het boek werd geschreven was dit idee, dat mensen over een vrije wil beschikken teneinde te kunnen kiezen tussen enerzijds krankzinnigheid en anderzijds waanzin, een gedachte die ik grappig vond en als mogelijk waar beschouwde. Maar omwille van het dramatische effect wordt het de Wilde vaak toegestaan rationeler te spreken dan zijn opvoeding te midden van beoefenaars van een religie die voor de helft een vruchtbaarheidscultus is en voor de helft een woest penitentenritueel, eigenlijk zou rechtvaardigen. Zelfs zijn kennis van Shakespeare zou in de werkelijkheid dergelijke uitspraken niet wettigen. En tegen het einde verliest hij zijn verstand; zijn aangeboren penitentschap neemt de overhand zodat hij eindigt in maniakale zelfkwellen en zelfmoord uit wanhoop. ‘En ze sterven nog lang en ongelukkig’ – tot grote geruststelling van de gemuseerde, sceptische estheet die de auteur van het sprookje was.

Heden ten dage voel ik geen verlangen om aan te tonen dat normaliteit onmogelijk is. Integendeel, hoewel ik er helaas niet minder dan in het verleden zeker van ben dat geestelijke gezondheid een vrij zeldzaam verschijnsel is, ben ik ervan overtuigd dat ze bereikbaar is en zou ik graag zien dat ze vaker voorkwam. Omdat ik dit in verscheidene boeken van later datum heb gezegd, en vooral omdat ik een bloemlezing heb samengesteld van wat verstandige lieden hebben gezegd over geestelijke gezondheid en over alle methoden om haar te bereiken, is mij door een eminent academisch criticus te verstaan gegeven dat ik een treurig symptoom ben van het falen van een intellectuele klasse in tijden van crisis. Waarmee vermoedelijk impliciet werd gezegd dat de professor en zijn collega's verblijdende sympto-

men van succes zijn. De weldoeners der mensheid verdienen de eer en de vermelding die hun toekomt. Laat ons een pantheon voor professoren bouwen. Daarvoor dient een plaats te worden gezocht tussen de ruïnes van een van de uitgeholde steden van Europa of Japan, en boven de ingang van het ossuarium zou ik, in letters van een meter of twee hoogte, de eenvoudige woorden laten uithouwen: GEWIJD AAN DE NAGEDACHTENIS VAN DE OPVOEDERS VAN DE WERELD. *Si monumentum requiris circumspice*. [Indien ge een monument wenst te zien, kijk om u heen.]

Maar om terug te keren naar de toekomst... Als ik het boek nu zou herschrijven, zou ik de Wilde een derde alternatief bieden. Tussen de utopische en de primitieve hoorns van zijn dilemma zou de mogelijkheid van het gezonde verstand liggen – een mogelijkheid die al in zekere mate gerealiseerd is in een gemeenschap van bannelingen en vluchtelingen uit de Heerlijke Nieuwe Wereld die binnen de grenzen van het reservaat leeft. In deze gemeenschap zou de economie niet centraal geleid zijn, geïnspireerd op Henry George; de politiek zou kropotkinesk en coöperatief zijn. De wetenschap en de techniek zouden gebruikt worden alsof ze, net als de sabbat, voor de mens gemaakt waren, en niet (zoals tegenwoordig en nog meer in de Heerlijke Nieuwe Wereld het geval is) alsof de mens zich eraan moet aanpassen en er de slaaf van moet worden. Het geloof zou het bewuste en intelligente nastreven zijn van de eindbestemming van de mens, de tot eenwording voerende kennis van het immanente tao of logos, de transcendente godheid of *brahman*. En de overheersende levensinstelling zou een soort vroom utilitarisme zijn, waarin het principe van het Grootste Geluk ondergeschikt zou zijn aan het principe van de Eindbestemming – zodat de eerste vraag die in elke situatie van het leven gesteld en beantwoord diende te worden zou zijn: ‘Hoe zal deze gedachte of handeling bijdragen tot, of afdoen aan, het bereiken, door mij en zoveel mogelijk andere individuen, van de eindbestemming van de mens?’

De Wilde, die is grootgebracht te midden van primitieve mensen, zou (in deze hypothetische nieuwe versie van het boek) niet naar Utopia worden overgebracht eer hij de gelegenheid had gehad iets uit de eerste hand te vernemen over de aard van een samenleving bestaande uit vrij samenwerkende individuen die het doel nastreven geestelijk gezond te leven. In deze zin veranderd zou *Heerlijke nieuwe wereld* een artistieke en (als het is toegestaan een dergelijk groot woord te gebruiken in verband met een fictioneel werk) filosofische volledigheid bezitten die het in zijn huidige vorm duidelijk ontbeert.

Maar *Heerlijke nieuwe wereld* is een boek over de toekomst, en een boek over de toekomst kan ons ongeacht zijn artistieke of filosofische kwaliteiten alleen interesseren als de erin gedane voorspellingen de indruk maken dat ze mogelijkterwijs zouden kunnen uitkomen. Hoe plausibel lijken de voorspellingen vanuit ons huidige gezichtspunt, vijftien jaar verder op het hellende vlak van de moderne geschiedenis? Wat is er in de pijnlijke tussentijd gebeurd om de voorspellingen van 1931 te bevestigen of te ontcrachten?

Een groot en opvallend gebrek aan vooruitziende blik valt onmiddellijk op. In *Heerlijke nieuwe wereld* is nergens sprake van kernsplitsing. Het is eigenlijk vreemd dat dit er niet in voorkomt, want de mogelijkheid van kernenergie was al jaren voor het boek geschreven werd een populair gespreksonderwerp. Mijn oude vriend Robert Nichols had zelfs een succesvol toneelstuk over dat onderwerp geschreven, en ik kan me herinneren dat ik er zelf terloops iets over heb gezegd in een roman die eind jaren twintig is gepubliceerd. Het lijkt daarom, zoals gezegd, heel vreemd dat de raketten en helikopters van de zevende eeuw na Ford hun energie niet ontlenen aan uiteenvallende atoomkernen. Deze omissie is wellicht niet goed te praten, maar ze is althans gemakkelijk te verklaren. Het thema van *Heerlijke nieuwe wereld* is niet de vooruitgang van de wetenschap als zodanig, maar de vooruitgang van de wetenschap in zoverre ze van

invloed is op individuele mensen. De overwinningen der natuurkunde, scheikunde en technologie worden stilzwijgend als gegeven beschouwd. De enige wetenschappelijke vorderingen die specifiek worden beschreven zijn die waarbij de resultaten van toekomstig onderzoek op biologisch, fysiologisch en psychologisch terrein op mensen worden toegepast. Alleen door middel van de levenswetenschappen kan de kwaliteit van het leven radicaal worden veranderd. De materiële wetenschappen kunnen zodanig worden toegepast dat ze het leven zullen vernietigen, of het onmogelijk ingewikkeld en ongemakkelijk maken; maar tenzij ze door biologen en psychologen als instrument worden gebruikt, kunnen ze niets veranderen aan de natuurlijke vormen en uitingen van het leven zelf. Het vrijmaken van atoomenergie betekent een grote revolutie in de menselijke geschiedenis, maar niet (tenzij we onszelf opblazen en zo een einde maken aan de geschiedenis) de laatste en ingrijpendste revolutie.

Deze werkelijk revolutionaire revolutie is te bereiken, niet in de uitwendige wereld, maar in de zielen en lichamen van mensen. De markies de Sade, die in een revolutionair tijdperk leefde, maakte een vanzelfsprekend gebruik van deze theorie over revoluties om zijn eigen soort waanzin te rationaliseren. Robespierre had het oppervlakkigste soort revolutie gerealiseerd, een politieke revolutie. Babeuf was iets dieper gegaan en had getracht de economische revolutie te bereiken. De Sade beschouwde zich als de apostel van de waarlijk revolutionaire revolutie, die verderging dan politiek en economie – de revolutie van individuele mannen, vrouwen en kinderen, wier lichamen voortaan het gemeenschappelijke seksuele eigendom van allen moesten worden en wier geesten gezuiverd dienden te worden van alle natuurlijke fatsoensnormen, alle moeizaam verworven remmingen van de traditionele beschaving. Er is natuurlijk geen noodwendig of onvermijdelijk verband tussen het sadisme en de werkelijk revolutionaire revolutie. De Sade was een gek en het meer of minder bewuste doel van zijn revolutie was universele chaos en vernietig-

ging. De mensen die de Heerlijke Nieuwe Wereld besturen zijn misschien niet geestelijk gezond (in wat de absolute zin van die woorden zou kunnen worden genoemd), maar ze zijn niet gek, en hun doel is niet anarchie, maar sociale stabiliteit. Het is om stabiliteit te bereiken dat ze, met wetenschappelijke middelen, de ultieme, persoonlijke, werkelijk revolutionaire revolutie ten uitvoer brengen.

Maar inmiddels bevinden wij ons in de eerste fase van wat misschien de voorlaatste revolutie is. De volgende fase hiervan kan een atoomoorlog zijn, in welk geval we ons niet meer hoeven te vermoeien met voorspellingen over de toekomst. Het is echter denkbaar dat we verstandig genoeg zullen zijn, zo niet om helemaal op te houden met vechten, dan toch ten minste om ons even rationeel te gedragen als onze achttiende-eeuwse voorouders. De mensen hadden werkelijk iets geleerd van de onvoorstelbare gruwelen van de Dertigjarige Oorlog, en de politici en generaals van Europa boden meer dan een eeuw lang weerstand aan de verleiding hun militaire middelen tot het uiterste in te zetten of (in de meerderheid van de conflicten) door te gaan met vechten tot de vijand volledig vernietigd was. Zij waren natuurlijk agressors, die haakten naar winst en roem, maar ze waren ook behoudzuchtig en vastbesloten om ten koste van alles hun wereld in stand te houden, als voortdurende zorg. De laatste dertig jaar zijn er geen conservatieven geweest, er zijn alleen rechtse nationalistische radicalen en linkse nationalistische radicalen geweest. De laatste conservatieve staatsman was de vijfde Marquess of Lansdowne; en toen deze een brief aan *The Times* schreef met het voorstel de Eerste Wereldoorlog te beëindigen met een compromis, zoals gebeurd was bij de meeste achttiende-eeuwse oorlogen, weigerde de redactie van die voorheen conservatieve krant hem af te drukken. De nationalistische radicalen kregen hun zin, met de gevolgen die we nu kennen – bolsjewisme, fascisme, inflatie, depressie, Hitler, de Tweede Wereldoorlog, de verwoesting van Europa en een nagenoeg universele hongersnood.

Als we er dan van uitgaan dat wij evenveel van Hiroshima kunnen leren als onze voorvaders van Maagdenburg leerden, mogen we een periode tegemoet zien, niet direct van vrede, maar van beperkte en slechts gedeeltelijk verwoestende oorlogvoering. In die periode mogen we ervan uitgaan dat kernenergie zal worden ingeschakeld voor industrieel gebruik. Het resultaat zal uiteraard bestaan uit een reeks economische en maatschappelijke veranderingen van ongekende snelheid en verrekendheid. Alle bestaande patronen van het menselijk leven zullen verstoord worden en er zullen nieuwe patronen geïmproviseerd moeten worden om aan het niet-menselijke feit van de atoomkracht tegemoet te komen. Als een Procrustes in een modern jasje zal de kernfysicus het bed timmeren waarop de mensheid moet gaan liggen; en als de mensheid er niet op past – nou ja, dat is dan jammer voor de mensheid. Ze moet hier wat worden opgerekt, daar wat ingekort – hetzelfde soort oprekkingen en inkortingen dat al is gebeurd sinds de toegepaste wetenschap enigszins op gang is gekomen, alleen zullen ze ditmaal heel wat drastischer zijn dan in het verleden. Deze verre van pijnloze operaties zullen worden uitgevoerd door zeer centrale, totalitaire overheden. Dat is onvermijdelijk, want de onmiddellijke toekomst zal waarschijnlijk lijken op het onmiddellijke verleden, en in het onmiddellijke verleden bleken snelle technologische veranderingen, die plaatsvonden in een op massaproductie gebaseerde economie en onder een bevolking die voornamelijk tot de niet-bezittende klassen behoorde, altijd de neiging te hebben tot economische en sociale verwarring te leiden. Om die verwarring te bestrijden is de macht gecentraliseerd en de invloed van de overheid vergroot. Het is waarschijnlijk dat alle regeringen van de wereld meer of minder volledig totalitair zullen zijn, nog voor de inschakeling van atoomenergie; dat ze tijdens en na die inschakeling totalitair zullen zijn, lijkt vrijwel zeker. Alleen een grootschalige volksbeweging naar decentralisatie en eigen beheer kan de huidige tendens naar dirigisme stoppen. Op dit

moment is er niets wat erop wijst dat een dergelijke beweging zal plaatsvinden.

Er is natuurlijk geen reden waarom de nieuwe totalitarismen op de oude zouden moeten lijken. Regeren door middel van knuppels en vuurpelotons, kunstmatige hongersnoden, het gevangenzetten van velen, het deporteren van velen is niet alleen onmenselijk (dat kan tegenwoordig niemand meer zoveel schelen), het is aantoonbaar inefficiënt – en in een tijd van vergevorderde technologie is inefficiëntie een zonde tegen de heilige geest. Een werkelijk efficiënte totalitaire staat zou een staat zijn waarin het almachtige bestuur van politieke bazen en hun leger van managers heerst over een bevolking van slaven die niet gedwongen hoeven te worden omdat ze blij zijn met hun ondergeschiktheid. Hen daar blij mee te maken is de taak die in de totalitaire staten van nu toekomt aan ministeries van propaganda, redacteurs van kranten en onderwijzend personeel van scholen. Maar hun methoden zijn nog grof en onwetenschappelijk. De oude jezuïeten beroemden zich erop dat ze, als hun de scholing van het kind werd opgedragen, op de religieuze opvattingen van de man konden worden aangesproken, maar daar was de wens de vader van de gedachte. En de moderne pedagoog is vermoedelijk nog minder doeltreffend in het conditioneren van de reflexen van zijn leerlingen dan de eerwaarde vaders die Voltaire opvoedden. De grootste overwinningen op propagandagebied zijn niet bereikt door iets te doen, maar door iets na te laten. De waarheid is groot, maar uit praktisch oogpunt is zwijgen over de waarheid nog groter. Door domweg niet over bepaalde onderwerpen te spreken, door wat Churchill noemt een 'ijzeren gordijn' neer te laten tussen de massa's en de feiten of argumenten die de plaatselijke politieke bazen als onwenselijk beschouwen, hebben totalitaire propagandisten de opinie veel doeltreffender beïnvloed dan ze hadden kunnen doen door de meest welsprekende afbrekende kritiek, de meest meeslepende logische weerleggingen. Maar zwijgen is niet genoeg. Wil men vervolging, li-

quidatie en andere symptomen van sociale wrijving vermijden, dan moeten de positieve kanten van de propaganda even doeltreffend worden gemaakt als de negatieve. De belangrijkste Manhattan-projecten van de toekomst zullen uitgebreide, door de overheid gefinancierde onderzoeken zijn naar wat de politici en de deelnemende wetenschappers zullen noemen 'het probleem van het geluk' – met andere woorden, het probleem hoe men de mensen zover krijgt dat ze hun lijfeigenschap omhelzen. Zonder economische zekerheid kan de omhelzing van de lijfeigenschap onmogelijk tot stand komen; om mijn betoog te bekorten ga ik ervan uit dat de almachtige bestuurlijke organen en hun leiders erin zullen slagen het probleem van de permanente zekerheid op te lossen. Zekerheid wordt echter maar al te gauw als vanzelfsprekend beschouwd. Het bereiken daarvan is niet meer dan een oppervlakkige, uitwendige revolutie. Het omhelzen van de lijfeigenschap valt slechts te verwezenlijken als resultaat van diepgaande, persoonlijke revoluties in de geesten en lichamen van de mensen. Om die revolutie te ontketenen hebben we onder andere de volgende ontdekkingen en uitvindingen nodig. Ten eerste een belangrijk verbeterde techniek om mensen iets aan te praten – door middel van het conditioneren van kleine kinderen en later met behulp van medicijnen zoals scopolamine. Ten tweede een volledig ontwikkelde wetenschap van de verschillen tussen mensen, die overheden in staat zal stellen elk individu in de sociale en economische hiërarchie de plaats te geven die hem of haar past. (Ronde pinnen in vierkante gaten zijn geneigd tot het ontwikkelen van gevaarlijke gedachten over het maatschappelijke systeem, en tot het besmetten van anderen met hun onvrede.) Ten derde (aangezien de werkelijkheid, hoe utopisch ook, iets is waarvan de mensen de behoefte voelen tamelijk vaak vrijaf te nemen), een stof ter vervanging van alcohol en de andere narcotica, iets wat tegelijkertijd minder schadelijk is en meer genot geeft dan jenever of heroïne. En ten vierde (maar dit zou een project op langere termijn zijn, en er

zou generaties lang totalitaire controle op moeten zijn om het tot een geslaagd einde te brengen), een onfeilbaar eugenetisch systeem, ontworpen met het doel het product mens te standaardiseren en zodoende de taak van de bestuurders te vergemakkelijken. In *Heerlijke nieuwe wereld* is deze standaardisatie van het menselijke product tot een fantastisch, hoewel misschien niet onmogelijk, uiterste doorgevoerd. In technisch en ideologisch opzicht zijn we nog ver verwijderd van baby's in flessen en bakanovski-groepen van halfimbecielen. Maar wie weet wat er tegen A.F. 600 niet kan gebeuren? Intussen zijn de andere kenmerkende eigenschappen van die gelukkiger en stabielere wereld – de equivalenten van soma en hypnopédie en het wetenschappelijke kastensysteem – waarschijnlijk niet meer dan drie of vier generaties van ons verwijderd. Ook de seksuele promiscuïteit van *Heerlijke nieuwe wereld* lijkt niet meer zo erg ver weg. Er zijn al steden in Amerika waar het aantal echtscheidingen gelijk is aan het aantal huwelijken. Over enkele jaren zullen trouwboekjes ongetwijfeld verkrijgbaar zijn zoals hondenpenningen, en een jaar geldig zijn, terwijl geen wet verbiedt een andere hond te nemen of er meer dan één dier tegelijk op na te houden. Naarmate de politieke en economische vrijheid afneemt, is de seksuele vrijheid geneigd ter compensatie toe te nemen. En de dictator zal (tenzij hij kanonnenvoer nodig heeft en gezinnen om lege of veroverde gebieden te koloniseren) er goed aan doen die vrijheid aan te moedigen. Tezamen met de vrijheid weg te dromen onder invloed van drugs, de film en de radio, zal ze helpen zijn onderdanen te verzoenen met de lijfeigenschap die hun lot is.

Alles bijeen genomen ziet het er naar uit dat Utopia dichterbij is dan iemand nog maar vijftien jaar geleden had kunnen vermoeden. Toen heb ik het zeshonderd jaar in de toekomst geplaatst. Nu lijkt het heel goed mogelijk dat deze gruwel binnen een enkele eeuw werkelijkheid kan zijn. Dat wil zeggen, als we ervan afzien onszelf in de tussentijd aan gruzelementen te blazen. Het is een feit dat, tenzij we voor decentralisatie kiezen en voor

het gebruik van toegepaste wetenschappen, niet als doel waarvoor mensen als middelen moeten dienen, maar als het middel om een geslacht van vrije individuen te produceren, we slechts twee alternatieven hebben om uit te kiezen: hetzij een aantal nationale, gemilitariseerde totalitaire systemen, die gebaseerd zijn op de terreur van de atoombom en uiteindelijk zullen leiden tot de vernietiging van de beschaving (of, bij beperkte oorlogvoering, tot het eeuwig voortduren van het militarisme); of één supranationaal totalitair systeem, in het leven geroepen door de maatschappelijke chaos die het gevolg is van snelle technologische vooruitgang in het algemeen en de atoomrevolutie in het bijzonder, dat ten gevolge van de noodzaak tot efficiëntie en stabiliteit uitgroeit tot de welzijnstirannie van Utopia. Kiest u maar.

1946